

**Ізьянова О.В.,**  
студентка 5 курсу,  
13 групи Інституту прокуратури  
та кримінальної юстиції Національного  
юридичного  
університету імені Ярослава Мудрого

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОТЕРПІЛОГО

**Ключові слова:** жертва, віктимна поведінка, злочин

**Keywords:** victim, victim behavior, crime.

**Анотація:** Розглянуто загальну характеристику віктимної поведінки та наведено віктимологічні дані.

**Abstract:** The general characteristic of victim behavior is considered and victimological data are given.

В умовах побудови демократичної соціальної правової держави надзвичайно актуальною для науки і практики законотворення є фундаментальна проблема забезпечення та захисту прав, свобод і законних інтересів потерпілого.

Дослідження віктимної поведінки потерпілого є актуальною проблемою сучасної юриспруденції, адже вона дає відповіді на ряд питань, які турбують суспільство в цілому та правознавців зокрема. Використання психологічних даних про нього робить процесуальні дії більш цілеспрямованими, законними і об'єктивними, допомагає встановити справжні причини та умови вчинення злочину, уникнути судових помилок, отримати повну та об'єктивну інформацію про злочин і розробити на цій основі комплекс профілактичних заходів.

За стабільних умов життя і діяльності членів суспільства, більш менш благополучної криміногенної ситуації в державі, вірогідність (ризик) стати жертвою злочину пересічного громадянина незначна (мінімально допустимий або навіть гіпотетичний ризик). Для того, щоб ризик перетворився на реальну загрозу має відбутися підвищення рівня потенційної віктимності і перехід її в якісно інший, криміногенний стан.

Механізм підвищення уразливості (віктимізації) членів суспільства перед злочинними посяганнями залишається до кінця невивченим. Однак відомо, що підвищення ступеня загрози пов'язано із небезпечною поведінкою людей, взаємодією з іншими людьми та впливами соціального середовища.

На погляд науковців, віктимність – це уразливість членів суспільства перед злочинними посяганнями за певних ситуацій. Ступень уразливості може бути різним. Віктимність як явище – це властивість соціального суб'єкта наражатися на небезпеку злочинних посягань за певних обставин, ситуацій або внаслідок дій інших осіб.

Дискусійним залишається питання щодо природи віктимності. Вважається, що віктимність набувається в результаті невдалої (дефектної) соціалізації особистості, засвоєння і відтворення моделі віктимної поведінки у повсякденному житті, встановленні небезпечних зв'язків та відносин, тобто має соціальне походження.

За логікою таких суджень виходить, що жертва злочину – це особистість із низьким рівнем соціальної адаптації та підвищеною віктимною активністю. Звідси, на формування соціальної віктимності впливають особистісні риси жертви, її соціальний статус, виконувані ролі, спосіб життя, зміст і спрямованість поведінки. Отже, причини віктимності криються в особі жертви та специфіці її поведінки [1, с. 6–13].

Криміналістичне дослідження потерпілого виступає частиною процесу розкриття та розслідування як пізнавальної діяльності, під час якої збирається інформація про жертву злочину, що є необхідною для успішного розкриття злочину та встановлення його дійсної «картини».

З огляду на це специфічного та важливого значення для криміналістики набувають такі взаємопов'язані категорії, як, зокрема, «віктимологічний аналіз» і «віктимологічні дані». Сьогодні віктимологічний аналіз є обов'язковою частиною процесу розслідування злочинів, своєрідним інструментом, за допомогою якого досліджується злочин, особа, яка його вчинила, та мотиви, що нею керували.

Особливе значення віктимологічного аналізу полягає у тому, що він дозволяє слідству та суду встановити віктимологічні дані, які, у загальному вигляді, слугують основою об'єктивного, повного та ефективного розкриття і розслідування злочинів, їх судового розгляду.

Віктимність – це комплексна категорія, сутність якої полягає в оцінці різних якостей та поведінки особи як провокуючого фактору. Саме тому, на думку науковців, віктимність не може розглядатися у відриві від інших відомостей про особу жертви злочину (загальних демографічних, соціально-психологічних даних, особливостей поведінки, відомостей про соціальні зв'язки та матеріальне становище, дані про виконувану роботу тощо) [2, с. 288–300].

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що основну частку (41,6%)

потерпілих від тяжких насильницьких злочинів склали особи, які сприяли вчиненню щодо них злочинного діяння своєю необачною поведінкою.

Друге місце (33,6%) за поширеністю займає група жертв, поведінка яких мала аморальний характер, і 13,2% потерпілих сприяли вчиненню насильницького діяння власною неправомірною поведінкою.

У результаті проведеного анкетування працівників судових органів 47% респондентів відзначили, що найбільш поширеним типом віктимної поведінки потерпілих, що сприяла вчиненню умисних вбивств (за ч. 1 і 2 ст. 115 КК України) і умисного заподіяння тяжких тілесних ушкоджень (за ч. 1 і 2 ст. 121 КК України), є необачна поведінка, стільки ж – аморальна поведінка і майже 13% респондентів виділили неправомірну поведінку потерпілих [4, с. 125–131].

У даний час у багатьох країнах світу органи правопорядку прагнуть якомога активніше використовувати ще не до кінця реалізовані можливості віктимологічної профілактики різних правопорушень. Її метою є зменшення небезпеки стати жертвою злочину. Для цього проводиться навчання громадян правилам поведінки, що допомагає уникнути злочинних посягань на своє життя, здоров'я, честь, гідність і майно.

Оскільки потерпілий за своєю суттю є учасником кримінального процесу, ґрунтовне вивчення і дослідження психологічних особливостей його віктимної поведінки та діяльності потребує подальших наукових досліджень.

### **Список використаної літератури**

1. Головкін Б. М. Віктимність як основна категорія віктимології / Б. М. Головкін // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 20. – С. 6–13.
2. Резнікова О. І. Проблеми використання віктимологічних даних у криміналістичній характеристиці злочинів / О. І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків, 2014. – Вип. 27. – С. 288–300.
3. Роль потерпілого в механізмі вчинення тяжкого насильницького злочину/ С.А. Шалгунова // Вісник Дніпропетровського ун-ту імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2012. – № 1 ч.2. – С. 125–131.

**Міністерство освіти і науки України**  
**Національний юридичний університет**  
**імені Ярослава Мудрого**

# **ЗЛОЧИННІСТЬ**

## **У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ**

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної  
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією  
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків  
«Право»  
2017

УДК 343.9.01:005.44  
ББК 67.61я431  
3-68

Редакційна колегія:  
проф. А. П. Гетьман;  
проф. Б. М. Головкін;  
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,  
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,  
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,  
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,  
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,  
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.  
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-  
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –  
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет  
імені Ярослава Мудрого, 2017  
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017